

# Aristoteles

Maria Aloni  
ILLC-University of Amsterdam  
M.D.Aloni@uva.nl

Theoretische filosofie 2014

February 10, 2014

## Achtergrond: Aristoteles (384 v.C.–322 v.C.)

- ▶ Grootste leerling (en tegenspeler) van Plato, leraar van Alexander de Grote.
- ▶ Heel actieve, invloedrijke en brede filosoof, maar ook (in de eerste plaats) wetenschapsmens
- ▶ Heeft geschreven over
  - ▶ Logica
  - ▶ Natuurwetenschap
  - ▶ Metafysica
  - ▶ Ethiek
  - ▶ Politiek
  - ▶ Letterkunde en redenaarskunst
- ▶ Nuchter, systematisch stijl (in tegenstelling met Plato)
- ▶ Meer verschillen tussen Aristoteles en Plato, bv. over kennis:
  - ▶ Plato: van algemeen (Ideeën, transcendent) naar particulier (zichtbare wereld) [top-down]
  - ▶ Aristoteles: van particulier naar algemeen (immanent) [bottom-up]

# Metafysica: centrale thema's

- ▶ Bundel geschriften verzameld door Andronicus van Rhodos (c. 60 vC) onder de naam *Metafysica*
- ▶ Verschillende interpretatie van het woord *metafysica*
  - ▶ na de boeken over fysica
  - ▶ (gaat over werkelijkheid) boven fysieke objecten
  - ▶ (wat men leert) na fysica
- ▶ Wij lezen fragmenten uit Boek I (alpha), Boek IV (gamma) en Boek IV (epsilon).
- ▶ Centrale thema's
  - ▶ Boek alpha: kentheorie
  - ▶ Boek gamma: ontologie (en axioma's)
  - ▶ Boek epsilon: classificatie van wetenschappen (kentheorie), betekenissen van het zijnde (ontologie)

# Methafysica, Boek I ( $\alpha$ ): centrale thema's

- ▶ Algemeen: over kennis en geleerdheid/wijsheid (sophia)
- ▶ Deel 1: hiërarchische ordening van weten
- ▶ Deel 2: aard van wijsheid (eigenschappen van wijze man) en zijn onderzoeksobject (hoogste of eerste oorzaken en principes)
- ▶ Deel 3: vier soorten van oorzak

# Methafysica, Boek I ( $\alpha$ ): kernbegrippen

- ▶ Deel 1: kennis, zintuiglijk waarneming (zien, horen), geheugen (leren), ervaring (empeiria, experience), techniek of kundigheid (technè, art), wetenschap (epistèmè, science), geleerdheid/wijsheid (sophia, wisdom), algemeen vs bijzonder, kennis van oorzak vs kennis van wat, theoretisch vs praktisch, ...
- ▶ Deel 2: wijsheid (sophia), oorzaken en principes, kenmerken van wijze man/wijsheid, begin van filosofie, onnut van filosofie, wijsheid als goddelijke weten
- ▶ Deel 3: vier soorten van oorzak

# Methafysica, Boek I ( $\alpha$ ): Studievragen

1. Bespreek de eerste zin van Metafysica alpha. Wat betekent “naturally” in deze context?
  - ▶ Wat voor evidentie geeft Aristoteles voor zijn stelling? Gaat hier over praktische kennis of theoretische kennis?
2. Beschrijf de hiërarchische ordening van weten die Aristoteles introduceert. Waar is die ordening op gebaseerd?
  - ▶ Zintuigelijk waarneming < geheugen < ervaring < techniek < (wetenschappelijke) kennis < wijsheid
  - ▶ De ordening is gebaseerd op algemeenheid van weten.
  - ▶ Van kennis van wat na kennis van waarom.

# Methafysica, Boek I ( $\alpha$ ): Studievragen

3. Geef weer wat het onderscheid is tussen ervaring en techniek.
  - ▶ 981a
  - ▶ Ervaring is een veralgemenisering van zaken terwijl techniek een inzicht is in de oorzaken van die veralgemenisering.
  - ▶ Ervaring is inzicht in het individuele terwijl techniek inzicht in het algemene is.
  - ▶ Bovendien is voornoemd inzicht in het algemene over te dragen in onderricht.
4. Wat is het verschil tussen techniek en wetenschappelijke kennis (art and science)?
  - ▶ Aristoteles beschrijft eigenlijk alleen dat wetenschappelijke kennis kennis is die wordt ontwikkeld omwille van de kennis en niet noodzakelijk een praktisch nut heeft (981 b 15) Zie ook 982 a (speculatieve vs productieve sciences). Voor een echt onderscheid verwijst hij naar de Ethica Nicomachea.

# Metaphysica, Boek I ( $\alpha$ ): Studievragen

5. Bespreek Aristoteles claim over vrije tijd in het kader van de eerste zin van de Metafysica (rond 981b 25)
6. Wat voor kennis is wijsheid?
  - ▶ Wijsheid is die meest algemene (beschouwelijke) kennis en houdt zich bezig met eerste of hoogste oorzaken en principes.
  - ▶ Hoe komt Aristoteles aan deze conclusie?



# Methafysica, Boek I ( $\alpha$ ), II: Studievragen

7. Om welke oorzaken en beginselen gaat het hier dan?
- ▶ Eerste of hoogste oorzaken en beginselen. A. beantwoordt dit via een omweg door in te gaan op wat men beweert dat de kenmerken van wijze mens/wijsheid zijn:
    - ▶ Algemeenheid van kennis
    - ▶ Moeilijkst kenbare tot object hebbende
    - ▶ Nauwkeurigheid (accurately informed)
    - ▶ Omwille van zichzelf wordt nagestreefd
    - ▶ 'Superior to other form of knowledge'

# Methafysica, Boek I ( $\alpha$ ), III: Studievragen

## 8. Welke oorzaken en beginselen identificeert Aristoteles?

- (i) Vorm oorzaak (causa formalis): Het wezen (de ousia) en de essentie (to ti èn einai).
- (ii) Stof oorzaak (causa materialis): De stof (hylè) en het ten grondslag liggende (to hypokeimenon).
- (iii) Bewegingsoorzaak (causa efficiens) : De oorsprong van de beweging; dus de beweger (to kinoun).
- (iv) Doeloorzaak (causa finalis): het goede of het doel (to telos)
  - ▶ Voorbeeld van huis, mens, kosmos
  - ▶ Hoe komt Aristoteles aan deze classificatie?

# Ontologie

- ▶ Parmenides: vader van ontologie
  - ▶ Het zijnde is èèn, eeuwig, onbeweeglijk, onveranderlijk, ...
  - ▶ Waarneembare werkelijkheid (niet eeuwig, beweeglijk, veranderlijk) valt dus buiten het zijnde
  - ▶ Echte werkelijkheid is wat wij met rede (logos) bedenken, niet wat wij met zintuigen waarnemen
- ▶ Plato: Ideeën-theorie
  - ▶ Hoeveelheid van wezens (ousiai) die ver boven de waarneembare werkelijkheid gesitueerd zijn (transcendent),
  - ▶ maar toch aan heel deze werkelijkheid ten grondslag zouden liggen
- ▶ Aristoteles vs Plato:
  - ▶ Het zijnde bevat alles, ook waarneembare werkelijkheid
  - ▶ Grondslag (oorzak) van waarneembare werkelijkheid: immanent, vier soort oorzak (vorm, stof, etc)
  - ▶ Wezens (primary substances) zijn particulier, niet algemeen: 'rechtvaardigheid' is een wezen in Plato, maar niet in Aristoteles
  - ▶ ...

# Aristoteles over wezens (substances) in De Categorieën

- ▶ Primary vs secondary substances (3a8-3a21)
  - ▶ Primary: individuals (Socrates) [not said of, not in]
  - ▶ Secondary: genus (animal) and species (man) [said of, not in]
- ▶ Not something a subject has (properties, accidents, like whiteness or beauty), more something a subject is
- ▶ Further properties of substances:
  - ▶ there is nothing contrary to them (3b24-3b31)
  - ▶ do not admit of more or less: #more or less a man vs more or less beautiful (3b32-4a9)
  - ▶ can receive contraries: an individual man becomes pale at one time and dark at another (4a10-4a20)

## Metafysica Boek IV: centrale thema's

- ▶ Deel 1: zijnde als zijnde als onderzoeksobject van filosofie
- ▶ Deel 2: Doctrine van focale betekenis (over de vele betekenissen van het zijnde en de centrale rol van wezen)
- ▶ Deel 3: over axioma's

# Metafysica Boek IV, deel 1

- ▶ Onderzoeksubject van sophia: het zijnde als zijnde (*to on hèn on*) en zijn intrinsieke eigenschappen
- ▶ Wat bedoelt Aristoteles hiermee? [studievraag 1]
  - ▶ Het zijnde in het algemeen
  - ▶ “als zijnde” zou je op kunnen vatten als een perspectief waar de zijnden beschouwd worden voor zover ze overeenkomen met alle andere zijnden, i.e., voor zover ze zijnde zijn.
  - ▶ Niet iets abstract, het zijnde in Aristoteles is een complexe, dynamische notie, die vele betekenissen bevat, een deel van wat de filosoof moet onderzoeken zijn de complexe relaties tussen deze betekenissen

## Metafysica Boek IV, deel 2

- ▶ Het zijnde heeft niet een maar veel betekenissen, bevat alles.
- ▶ Probleem: eenheid van onderzoeksobject
- ▶ Aristoteles oplossing: Doctrine van focale betekenis [vraag 2]
- ▶ Het zijnde heeft veel betekenissen, maar alle betekenissen refereren naar een unieke ding/natuur/beginsel ('focal point') die Aristoteles wezen (ousia) noemt.
  - ▶ Wezen (ousia): iets dat er op zichzelf en afzonderlijk kan zijn, ligt ten grondslag aan alles wat in de andere categorieën gezegd wordt.
  - ▶ Zijnde: bredere begrip bevat ook andere categorieën, zoals hoedanigheid, omvang, positie, [zie ook boek VI, deel 2]
- ▶ Twee problemen rond de wezen:
  - ▶ Welke wezens bestaan? Alleen fysieke wezens of ook metafysieke? [antwoord in boek XII]
  - ▶ Wat is eigenlijk de wezen? Is het stof? Is het vorm? Of is het vorm+stof? [behandeld in boek VII]

## Metafysica Boek IV, deel 3: studievragen

3. Over welke aporie heeft Aristoteles het hier (cf. Kals Aristoteles op vaste grond, Hoofdstuk 3)? De tweede.
4. Zijn de axioma's relevant voor de wetenschap van het zijnde als zijnde? Waarom?
  - ▶ Ja! De axioma's gelden voor alle zijnden en komen dus niet aan een bijzondere vorm van kennis toe maar aan de meest algemene kennis, die van het zijnde als zijnde (1005a 19–29).
5. Waarom moet de studie van deze axioma's niet worden uitgevoerd door “natural philosophers”?
  - ▶ Het domein van studie van de “natural philosophers” is te beperkt. Het domein van zijnden is groter dan de natuur. Het is dus van belang dat de metafysicus óók logica bestudeert!



## Metafysica Boek IV, deel 3: studievragen

6. Welk axioma bespreekt Aristoteles hier? Hij geeft twee verschillende formuleringen van dit principe. Wat is het verschil?
  - ▶ Het principe van non-contradictie. De eerste formulering (1005b 19–20) is een ontologische formulering en kwantificeert over alle objecten en predicaten. De tweede formulering (1005b 23–24) is een epistemologische.
- 6a. Kan het principe van non-contradictie bewezen worden volgens Aristoteles?
  - ▶ Nee, maar mogelijk om degene die dit principe ontkent te weerleggen (weerlegging, elenchos), zie deel 4
  - ▶ Terzijde. Ibn Sina's argumentatie voor dit principe, in reactie op tegenstanders: "Anyone who denies the law of non-contradiction should be beaten and burned until he admits that to be beaten is not the same as not to be beaten, and to be burned is not the same as not to be burned."

# Metafysica Boek VI: centrale thema's en kernbegrippen

- ▶ Deel 1: classificatie van de wetenschappen
  - ▶ Praktische wetenschappen
  - ▶ Productieve wetenschappen
  - ▶ Theoretische wetenschappen: wiskunde, fysica, eerste filosofie of theologie
- ▶ Deel 2: classificatie betekenissen van het zijnde

# Metafysica Boek VI, deel 1 en 2: studievragen

1. Wat is het fundamentele onderscheid tussen Metafysica en de overige wetenschappen?
2. Op welke verschillende manieren zeggen we dat iets 'zijnde is' of gewoon 'is' ?
  - ▶ Bijkomstig zijn
  - ▶ Waar/onwaar zijn
  - ▶ Categorieën: Wat (wezen), quality, quantity, place, time, ...
  - ▶ potentieel/actueel zijn etc